

Tekevälle sattuu – mutta onko pakko?

Haipro-ilmoituksen (eettiset) ulottuvuudet

Avoin Eettinen foorumi maaliskuu 2012

Hippokrates

- Elämä lyhyt, taito pitkä hankkia.
- **Otollinen hetki ohikiitävä.**
- **Kokemus petollinen ja erehtyväinen.**
- **Ratkaisu vaikea.**

haittatapahtuma

- ”kapulakielimääritelmä”
- arkipäivän ajatukset, **POTILAAN PARAS**
  - aina potilaaseen kohdistuva asia
  - asia ei mene niin hyvin kuin olisi voinut
  - mutka paranemisessa, **komplikaatio**
    - paraneminen hidastuu tai estyy, toimintakyky
    - vältettävissä olevaa kärsimystä
    - tarpeetonta epävarmuutta, väärää riskinottoa, vaarantaa
- tärkeää ei ole komplikaatio vaan sen seuraukset

komplikaatio

- komplisoitua voi
  - tauti
    - umppari vai puhjennut umppari
    - alkuvaiheen syöpä vai levinnyt syöpä
    - komplisoituuko se väärän hoidon takia
  - hoito
    - sivuvaikutus on odotettavissa oleva ”harmi”
    - haittavaikutus odottamaton ja ei-toivottu
    - lääkkeen sivuvaikutus tai väärä lääke
    - leikkaushaavan kipu tai sauman peittäminen

haittatapahtumien luokittelua

- väärä diagnoosi
- väärä tekniikka, virhe
- väärä päättelykyky

HENKILÖITYY

- taudin vaikea luonne
- mahdoton tilanne, näin sen pitikin mennä

OLOSUHTEET

- *TIEDONHALLINTA*

haittatapahtuman henkilöityminen

- vastaavatko työtehtävät koulutustasoa?
- olosuhteet?
- isännänvastuu
- mahdollisuus kantaa vastuuta?
- Yksilön vastuu! Oma ammattitaito, sitoutuminen sovittuihin käytäntöihin, kokonaisuuden ymmärtäminen, piittaaminen, yhteisvastuun kantaminen

Kun on jo sattunut...

- Komplikaatioissa on voimamme!
  - pelasta potilas
  - älä peitä
  - älä korjaa uudella virheellä
  - konsultoi tai VAIHDA TEKIJÄÄ
  - informoi itse potilasta heti
- Analyysin paikka, ei selittelyn
  - esimies
  - henkilökohtainen taso
  - systeemitaso, olosuhteet
  - MUUTOKSEN TARVE JA MAHDOLLISUUS

mutkikas organisaatio

- hoitoketju lähtee kaukaa ja palaa kauas
- potilasta kiinnostaa lopputulos eikä loistavat osasuoritukset, lopullinen toimintakyky, tiedämmekö edes lähtökohdan?
- saumakohtat natisee
  - tiedonhallintaa
  - ihmisen pilkkomista
  - riskianalyysin vaikeus
    - yksi tauti – yksi hoito
    - monisairas – hyvä tietojärjestelmä voi auttaa
    - monia hoitoja monisairaalla – kompleksinen tilanne

miksi olen töissä?

- jokaisen työn päämäärä on potilaan paras
- välitöntä potilastyötä, palveluyksiköt
- tukitoiminnat, tekniikka, atk
- hallinto, terveystaloudellinen politiikka

- kenen tahansa toiminta voi johtaa haittatapahtumaan
- asioihin puuttuminen hyvin vaikeaa, syntyy vain kasvottomia olosuhteita, joissa tapahtuu asioita

prosessiohjeet

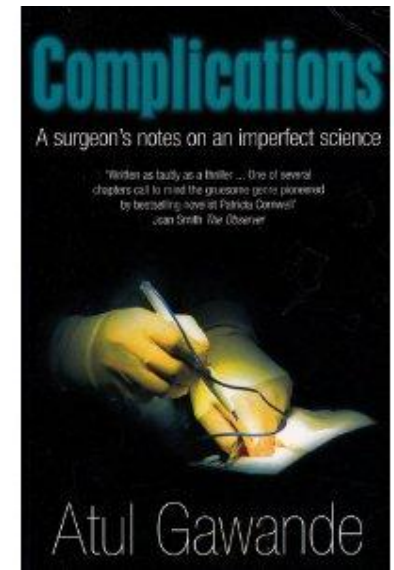
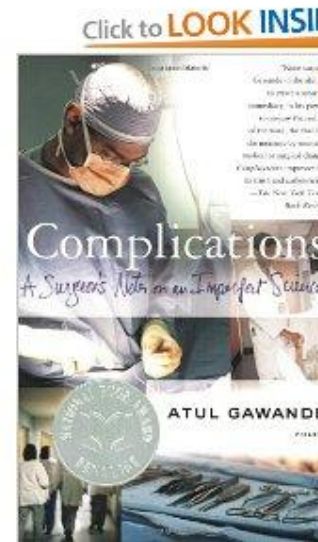
- onko ohjeet viety ihan perille asti?
  - tietääkö puhelimeen vastaaja toimintaohjeen?
  - tietääkö poikkeavan arvon kirjaaja, mitä nyt pitää TEHDÄ ja jos en tee, niin mitä siitä seuraa...?
  - synnyttääkö jokin toiminta aktiivisesti komplikaatioita?

potilaan informointi

- etukäteen riskiarviointi
  - hyöty vrs haitta
- potilas ymmärtää vaaran merkit ja kantaa niistä myös itse vastuun
- varhainen puuttuminen parantaa ennustetta
- kun komplikaatio sattuu, henk.koht kontakti
- jälkihoito ja huolenkanto
- tässä punnitaan hoitosuhteen laatu

Patient Safety

Surgical Safety Check List (WHO)

”Fight Against Complications”

- **peroperatiivinen toiminta**
  - perinteinen kapea näköala: tekninen virhe
  - osaaminen
  - työskentelyolosuhteet, salikuri!
  - havaitseminen!
- **preoperatiivinen vaihe**
  - valmistautuminen, prosessit, työnjohdollinen vastuu
    - ajoitus, henkilöstö, olosuhteet, safety check list
  - moniammatillisuuden hallinta, konsultaatiot, vastuut
  - tiedonhallinta, riskianalyysi
  - koulutus
- **postoperatiivinen vaihe**
  - valvonta, vitaalifunktiot, ”kirjaamista vai toimintaa”
  - toimintaohjeet, tunnusmerkit, tyyppikomplikaatiot
  - varhainen havaitseminen => varhainen interventio
  - myöhäiskomplikaatiot:
    - onkologinen radikaaliteetti, survival
    - tyrät

Voidaanko komplikaatioiden syntymiseen vaikuttaa salissa?

Kokonaisolosuhteet salissa

- Ergonomia käsitettävä laajasti
  - Asento, troakaarien sijainti, taso
  - Henkinen ilmapiiri, pelko, kiireen tuntu, stressi...
  - Ulkoiset ärsykkeet (äänet, liikehdintä, valot...)
  - Psykomotorisen oppimisen vaihe vaikuttaa häiriöherkkyyteen
    - Silvennoinen, M., Mecklin, J., Saariluoma, P. & Antikainen, T. (2009). Expertise and Skill in Minimally Invasive Surgery. Scandinavian Journal of Surgery 98.
- Välineet tehtävään sopivat
- **Muun salihenkilökunnan rooli=>**

Valtakunnalliset gastron leikkaussalihoitajien koulutuspäivät Joensuussa kevät 2011

- Ryhmätehtävä:
  - Kuinka tehdään laparoskooppisia komplikaatioita?
- Otteita hoitohenkilökunnan ehtymättömästä kokemuksesta ja kekseliäisyydestä / 30min brain storm

Kuinka saadaan aikaan komplikaatioita leikkaussalissa?

YLEISTÄ LAPAROSKOPIASTA

- Sisäänmenoreitti, vatsanpeitteet sekä suoli ja verisuonet vaarassa. Lukumääräisesti merkittävien komplikaatioiden aiheuttaja. Sokea pisto vai avoreitti?
- Paine vatsaontelossa
- Rajoittunut näkökenttä
- Kaksiulotteinen näkyvyys
- Loistava näkyvyys, joka häviää helposti vuodon takia.
- Momenttivääntö instrumenteilla, sokealle alueelle kudosvaurio
- Polttovaurio sokealle alueelle
- Käsintunnustelun puute
- Vuodon hallinta vaikeaa
- Kameran hallinta, operatöörin silmät ovat assistentin käsissä

• Potilaan tullessa saliin:

- **Huono raportointi osastolta saliin** → väärä potilas, valmistellaan väärä toimenpidepuoli yms.
- Huonosti valmisteltu anestesia → potilas ei puudu, **viime hetken muutokset**, välineet eiväy toimi
- Operatööri vaihtuu → välineet varattu toisen operatöörin mukaan
- **Väärin katettu sali** → väärä leikkaustaso, välineistöä puuttuu, valmistauduttu avoleikkaukseen
- Puutteelliset alkuvalmistelut (osastolla ja salissa)

JATKOA KOMPLIKAATIOIDEN SYNNYTYKS L-SALISSA

- **Instrumentoivan hoitajan näkökulma:**
  - **Huonosti valmistautunut leikkaukseen** → ei ole tutustunut tehtävään toimenpiteeseen/leikkauksen kulkuun, **ei tiedä miten tehdään tai kuka tekee**
  - **Ei ole tarkastanut välineistöä**, ehti hän tuon → leikkauksen kulku pitkittyy, **tekijä hermostuu**
  - Ei osaa käsitellä instrumentteja → tippuvat lattialle, instrumentit hajoavat/eivät toimi
  - **Keskittyy leikkauksen aikana kaikkeen muuhun** kuin itse leikkaukseen → **kamera heiluu**, näkyvyys huono yms.
  - **Kemiat kirurgin kanssa ei kohtaa** → hoitajaa ei voisi vähempää kiinnostaa kuinka leikkaus etenee ja onko välineistöä saatavilla, **ei näe eikä kuule**
- **Valvovan hoitajan näkökulma:**
  - Sali valmisteltu huonosti → **monitorit miten sattuu**, kaasun loppu, laitteet eivät toimi, asentotuet puuttuvat yms.
  - Puuhastelee leikkauksen aikana omiaan → **netti on kiva juttu**, juttua riittää anestesiahoitajan kanssa, **puhelut** salin ulkopuolella ja joskus sisälläkin, ei seuraa **leikkauksen kulkua**, on auttamatta sata askelta jäljessä koko ajan
  - Ei vietä paljoakaan aikaa salissa
  - Check list ei käytössä → väärä potilas, väärä toimenpide puoli, väärä leikkausasento
  - **Musa täysillä** → ei keskity eikä kuule mitään

JATKOA KOMPLIKAATIOIDEN SYNNYTYKS L-SALISSA

- **Kirurgin näkökulma (hoitajan silmin):**
  - **Enemmän intoa kuin taitoa**
  - Operatööri vaihtuu juuri ennen toimenpidettä → **ei ole tutustunut potilaaseen** eikä toimenpiteeseen, välineistö varattu toisen tekijän mukaan
  - Ei osaa käsitellä tarvittavia instrumentteja ja muita välineitä
  - **Tulee huonoon aikaan saliin** → valmistelut vielä kesken, turhaa hässäkkää, siinä hermostuu lääkäri ja hoitajat
  - **Muut työt painaa päälle** → tekee ilmapiiristä kireän, kiire näkyy ja kuuluu
  - Ei ole informoinut salin henkilökuntaa hyvin tulevasta toimenpiteestä → välineistöä puuttuu, mahdollisesti henkilökunta ei ole tarpeeksi kokenutta, anestesiaryhmät on varautunut toisenlaiseen toimenpiteeseen
- **Anestesiahoitajan/-lääkärin näkökulma (hoitajan silmin):**
  - On yhteistyöhaluton/kyvytön → **ei ole osa tiimiä, sooloilee**
  - **Ei ymmärrä toimenpidettä** → vääränlainen anestesia, pinnallinen anestesia, liian lyhyt anestesia
  - Ei ennako
  - **Ei keskity potilaan hoitamiseen** → netissä, puhelimesta, seurustelee muiden kanssa
  - Lääkäri **ei viihdy salissa** eikä saada paikalle silloin kun olisi tarve

Koko ryhmän yhteenveto

”leikkaushoitajan vala”

- **MITÄ KONKREETTISTA MINÄ TULEN TEKEMÄÄN, JOTTA KOMPLIKAATIOT EIVÄT TOTEUDU?**
  - Keskityn työhöni, jätän muut asiat salin ulkopuolelle.
  - Otan tarkistuslistan käyttöön koko tiimin voimin, sitoutuminen
  - Informoin tiimini jäseniä hyvissä ajoin leikkauksen kulkuun vaikuttavista tekijöistä
  - Luon positiivisen ja kannustavan ilmapiirin
  - Pidän yllä ammattitaitoani
  - Otan selvää tulevasta toimenpiteestä, tutustun potilaan tietoihin ja varmistan oikean välineistön saatavuuden
  - Henkilökemiat eivät vaikuta työni laatuun
  - Toimin osana tiimiä
  - Muistan mitä varten olen salissa → POTILAS!

Vilho